

Agnieszka Rzepka
(Warszawa)

MATERIAŁY STEFANA WITYŚŁAWA KOPCIA
(1888 – 1941)
(III-11)

Stefan Wityśław Kopeć urodził się 22 stycznia 1888 r. w Warszawie. Był synem Stanisława, dr. medycyny i Ksawery z domu Lilpop. W latach 1898-1905 uczęszczał do V Gimnazjum Rządowego, maturę otrzymał w 1906 r. w Gimnazjum gen. P. Chrzanowskiego w Warszawie. W latach 1906-1911 studiował przyrodę na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Doktoryzował się w roku 1912 na podstawie pracy, *Untersuchungen über Kastration und Transplantation bei Schmetterlingen* pod kierownictwem prof. T. Garbowskiego. W 1914 r. wyjechał do Pragi, tam w pracowni prof. F. Vejdovskiego prowadził badania doświadczalne nad rolą pęcherza pławnego i nad rozwojem ubarwienia godowego u ryb, nawiązał również trwałe kontakty z uczonymi czeskimi.

W 1915 r. wrócił do Krakowa i do roku 1918 pracował jako asystent prof. E. Godlewskiego w Zakładzie Biologii i Embriologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Habilitował się na Wydziale Fizjologicznym UJ pod kierownictwem prof. E. Godlewskiego w 1918 r. na podstawie pracy *Gruczoł płciowy jako organ o wydzielaniu wewnętrznym*. W tym też roku, na propozycję prof. L. Marchlewskiego przeniósł się do Puław i tu w nowopowstałym Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego (PINGW), jako kierownik zorganizował Dział Genetyki Zwierząt, przemianowany w roku 1921 na Dział Morfologii Doświadczalnej. Stanowisko to pełnił do 1932 r. Jednocześnie w roku 1920 objął funkcję docenta biologii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego.

Stefan Kopeć w latach 1922-1926 był redaktorem *Pamiętnika PINGW*. Dzięki niemu wydawnictwo osiągnęło wysoki poziom również pod względem formy zewnętrznej. Po otrzymaniu stypendium Fundacji Rockefellerowskiej w 1927 roku pracował w Wielkiej Brytanii, najpierw u F.E.A. Crewa w Edynburgu, a potem u J. Hammonda w Cambridge. Po powrocie w latach 1928-1930 sprawował obowiązki dyrektora PINGW.

W 1932 r. opuścił Puławę i jako profesor zwyczajny objął katedrę biologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego i tam zorganizował placówkę biologii doświadczalnej.

Po wybuchu II wojny światowej w latach 1940-1941 prowadził tajne wykłady z medycyny na Uniwersytecie Warszawskim aż do momentu aresztowania w 1940 r.

Stefan Kopeć był członkiem licznych towarzystw naukowych: Soñedat Chilene de Historia Natura (członek korespondent od 1927 r.), Polska Akademia Umiejętności (członek korespondent od 1928 r.), Towarzystwo Naukowe Warszawskie (członek zwyczajny od 1930 r.), American Association for the Advancement of Science (członek od 1931 r.), Latvias Biologijas Biedriba w Rydze (członek korespondent od 1933 r.), Polsko-Włoskie Towarzystwo Naukowe (członek od 1938 r.).

Stefan Kopeć pisał głównie na temat mechaniki rozwoju, płciowości, wzrostu, dziedziczności i długości życia zwierząt. Opublikował 64 prace, do najważniejszych (oprócz wymienionych) należą: *Experimentaluntersuchungen über die Entwicklung der Geschlechtscharaktere bei Schmetterlingen* (1908), *Regeerationsversuche an Fühlern, Augen, Munwerkzeugen und Körperwarzen den Schmetterlingsraupen und Imagines* (1912), *Wpływ głodzenia na rozwój i długość życia owadów* (1921), *Studies on the Necessity of the Brain for the Inception of Insect Metamorphosis* (1922), *Badania doświadczalne nad występowaniem*

zjawiska ksenji u kur (1925), *The Morphogenetical Value of the Weight of Rabbits AT Birth* (1926), *On the Influence of Intermitten Starvation on the Longevity of the Imaginal Stage of Drosophila melanogaster* (1928).

11 marca 1941 r. został rozstrzelany wraz z synem w Palmirach.

Materiały Stefana Kopcia w rozmiarze 0,02 m.b. przekazane zostały do Archiwum PAN w roku 1955 r. przez prof. Laurę Kaufman. Porządkowaniem spuścizny zajęła się mgr Agnieszka Rzepka w 2006 roku. Prace wykonane zgodnie z zasadami porządkowania spuścizn w Archiwum PAN i ukończono w tym samym roku.

Spuścizna zawiera dwie jednostki, które zakwalifikowane zostały do materiałów twórczości naukowej. Jednostki w formie zeszytów obejmują wypisy i notatki z literatury. Pierwsza z nich pochodzi z lat 1908-1912 natomiast w przypadku drugiej nie udało się ustalić daty.

Materiały Stefana Kopcia znajdują się również w Archiwum Akt Nowych w zespole Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego sygn. 372, w Archiwum Głównym Akt Dawnych w zespole Ministerstwa Wyznań i Oświaty sygn. 67u oraz w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego sygn. WF II 122, WF II 478.

W Archiwum PAN spuściznę zarejestrowano w księdze nabytków pod numerem 69 i nadano sygnaturę III-11. Natomiast w bazie szukajwarchiwach materiały Stefana Kopcia otrzymały nr 134. Inwentarz obejmuje 2 jednostki.

Źródła i bibliografia

1. Hayto Ligia, Feliksiak Stanisław, *Kopeć Stanisław Wityśław* [w:] *Słownik biologów polskich*, Warszawa 1987, s. 274-275.
2. Kaufman Laura *Kopeć Stanisław Wityśław* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIII, 1967-1968 s. 633-634.
3. Kwiecińska Wanda red., *Pamiętnik Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Wspomnienia pośmiertne*, t. XVIII, Katowice 1946-1947, s. 29-32.
4. Mieczynski Tadeusz, *Biblioteka Puławska. Zarys organizacji i działalności Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego*, nr 13, Puławy 1937, s. 64-65.
5. Łoza Stanisław red., *Kto jest kto?*, Warszawa 1938, s. 360.
6. Skalińska Maria, *Stefan Kopeć* [w:] *Straty kultury polskiej*, Ordega Adam, t. 1 1945 s. 103-107.
7. Śródka Andrzej, Szczawiński Paweł red., *Biogramy uczonych polskich. Nauki biologiczne*, 1985, s. 187-190.
8. Śródka Adam, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. II, Warszawa 1995, s. 252-253.

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

1. Biologia

Wypisy i notatki z literatury

1908-1912, rkp., rys., jęz. ang., franc., łac., niem., pol., sz., k. 1 + 294

2. Jw.

Wypisy i notatki z literatury

B.d., rkp., rys., jęz. ang., franc., łac., niem., pol., sz., k. 1 + 288